

L'esport a Alemanya: d'una categoria ontològica a un concepte del present

KLAUS WILLIMCZIK

Catedràtic emèrit en Ciències de l'Esport
Technische Universität Darmstadt (Alemania)
klaus.willimczik@bluehash.de

Resum

Les zones lingüístiques alemanya i anglesa disposen d'una gran varietat de definicions en referir-se al concepte d'esport (Willimczik, 2001). No obstant això, queda sempre oberta la qüestió de la base lingüístic-filosòfica en la qual se sosté l'argumentació. A més, tant des de la perspectiva de les observacions sociològiques com de les anàlisis empíricoinductives, s'accepta que hi ha una coexistència de diferents models esportius (Rittner, 1984), sense que existeixi una justificació o una fonamentació teòrica per a aquest fet.

Sobre la base lingüístic-filosòfica el model científic empíric de prototips i prenent com a punt de partida els plantejaments de la *semblança de família* de Wittgenstein, en aquest article es revisa de manera empírica: 1. fins a quin punt l'esport és un concepte de semblança de família en el sentit de Wittgenstein i quines relacions de semblança existeixen en els conceptes treball, art, joc i cura de la salut; 2. quins models d'esport hi ha en el llenguatge ordinari, i 3. quin parentiu tenen els diferents models d'esport amb els conceptes treball, art, joc i cura de la salut.

Els resultats demostren: El concepte d'esport no està clarament delimitat en el sentit d'una semblança de família, sinó que les seves fronteres estan més aviat esfilagarsades encara que posseeix un nucli significatiu orientat a l'esport d'alt rendiment. Poden definir-se com a prototípics sis models d'esport: l'esport tradicional, l'esport professional d'alt rendiment, els hobbies propers a l'esport, l'esport d'exhibició, l'esport de vivència i l'esport per a la salut. (Només) existeixen relacions de parentiu clares entre l'esport professional d'alt rendiment i el treball, (com és comprensible) l'esport per a la salut i la cura de la salut i l'esport d'exhibició i l'art.

Paraules clau

Models esportius; Alemanya; Model de prototips; Semblança de família; Filosofia del llenguatge ordinari.

Abstract

'Sport' in Germany – From an Ontological Category to a Concept of the Present Time –

The German and English linguistic zones have a great variety of definitions when referring to the concept of sport (Willimczik, 2001). However, the question of the linguistic-philosophic grounds on which the argument is based is always open. Also, the perspective of both sociological observations and empirical-inductive analysis, accepts the coexistence of different sports models (Rittner, 1984) but without a justification or theoretical basis existing for this.

On a linguistic-philosophic basis, this article empirically reviews the scientific empirical model of prototypes, taking as a starting point the analysis of Wittgenstein's family resemblance: 1. to what extent sport is a concept of family resemblance in Wittgenstein's sense, and what relations of similarity exist in the concepts of work, art, game and health care; 2. what models of sport exist in ordinary language; and 3. what resemblance different sports models have with the concepts of work, art, play and health care.

The results show: The concept of sport is not clearly defined in the sense of a family resemblance, but rather that its boundaries are rather frayed. However, it possesses a significant nucleus directed at high performance sport. Six models of sport could be defined as prototypes: traditional sport, professional high performance sport, hobbies close to sport, exhibition sport, experience sports and sport for health.

Key words

Sports models; Germany; Prototypes; Family resemblance; Philosophy of ordinary language.

Plantejament general del problema

La pluralitat de l'«esport»

L'esport és una manifestació cultural. El seu significat depèn per tant de la cultura en la qual es desenvolupa com dels seus canvis. Aquesta influència de la cultura es reflecteix –per exemple– en la manera en la qual la població nord-americana percep l'esport i es diferencia notablement de la percepció que el poble escandinau en té.

- Loy (1968, pàg. 60) considera l'esport, referint-se a Caillois, com un subconjunt de jocs competitiu regulats (*games*), que al seu torn formen un subconjunt de jocs de lleure (*play*). L'esport és doncs un joc competitiu (*game*) institucionalitzat, que es realitza amb un gran esforç físic.
- Per a Meier (1981, pp. 81 i ss.) l'esport és la intersecció de *play* i *game*. Detalla una àmplia recopilació de característiques que considera, sobre la base d'una anàlisi minuciosa de la bibliografia, com a “essencials” per a l'esport. S'estenen des de la competició, l'estratègia i la tàctica fins a les motivacions socials i dimensions morals

En contraposició amb aquesta visió nord-americana, l'esport escandinau, denominat *Idrett* (en noruec) i *Idrott* (en suec), significa en gran manera una activitat de lleure, que no ha d'estar obligatòriament lligada a la competició i a la institucionalització (Breivik, 1990).

La definició clàssica de l'esport exposada per Carl Diem l'any 1960 és una clara mostra de fins a quin punt es reflecteix el canvi cultural en l'esport, ja que amb prou feines s'apropa al concepte actual de l'esport. “L'esport com a exercici corporal és dins de la part vital del fer sense objectiu concret una recerca de la perfecció portadora de valor i integritat, natural i litigant, refinada i sotmesa a regles” (Diem, 1960, pp. 21 i ss.).

Classificació dins de la filosofia del llenguatge

Els diferents significats dels conceptes com, per exemple l'esport, s'adeqüen a la idea de Wittgenstein de les *semblances de família* (*Family resemblance*) en

el marc de la seva ‘Filosofia del llenguatge ordinari’ (1969). Tot i existir algunes coincidències, aquesta filosofia presenta grans contraposicions davant la ‘Filosofia del llenguatge ideal’. Conflueixen en què ambdues filosofies del llenguatge parteixen de la base que els conceptes es determinen sobre referències o representacions i la seva significació. La referència denomina la menció a l'objecte, el significat es compon de les característiques que determinen el tipus de l'objecte. La diferència principal entre ambdues filosofies es troba en què la Filosofia del Llenguatge Ideal parteix de condicions necessàries i suficients (CNS; NHB en alemany). Per tant, en el model CNS les diferents representacions i les característiques gaudeixen d'un estatus equivalent. En la Filosofia del Llenguatge Ordinari, al contrari, tots els conceptes tenen uns límits difuminats de manera que hi pot haver objectes que no queda clar si formen part d'un concepte o no.

A favor de la suposició que el concepte d'esport és un concepte de semblança de família, es troba el fet que les diferents activitats o modalitats esportives comparteixen parcialment però no obligatòriament les mateixes característiques. Així a les representacions futbol, esquí, muntanyisme i d'altres se'ls aplica la característica del moviment. Però això no és atribuïble, per exemple, als escacs. D'altra banda, les representacions futbol, esquí i muntanyisme poden compartir la característica de competició, però no és obligatòria; i, encara que no disposin d'aquesta característica de competició, aquestes activitats no perden la seva designació com esports. Això també és visible en les diferències culturals: als Estats Units es relaciona l'esport amb altres característiques que a la Xina o a Alemanya. Amb la suposició que el concepte esport és un concepte de família, s'explica també el canvi històric. Així el concepte d'esport dels temps de Diem fa més de 50 anys pot ser diferent al del present i es pot preveure (lògicament) per al futur més canvis de concepte.

La rellevància de la filosofia del llenguatge ordinari

La Filosofia del Llenguatge Ideal així com la del Llenguatge Ordinari estan totalment justificades. La seva utilitat es basa –com diu el propi Wittgenstein (1969)– en el context d'ús: a tot arreu on es requereixin definicions exactes, com per exemple a les enquestes i anàlisis empíriques, cal recórrer naturalment a la

Filosofia del Llenguatge Ideal. Si, al contrari, l'interès se centra en la descripció d'un fenomen, és més adequada la Filosofia del Llenguatge Ordinari. Això ocorre, per exemple, quan es tracta de determinar l'objecte de les Ciències de l'Esport o de disciplines parcials com poden ser la Sociologia de l'Esport o la Pedagogia de l'Esport. Que aquesta diversitat de l'esport correspon a la realitat, es detecta tant en la investigació realitzada com en l'ensenyament de les Ciències de l'Esport. En ambdós casos es posa de manifest (per sort) la gran amplitud del concepte de l'esport. I només si es té en compte aquest concepte d'esport com a semblança de família. També és possible, entre altres coses, decidir el que s'ensenya a les classes d'educació física i esport.

Plantejaments del problema (general)

La literatura especialitzada és plena de discussions sobre les accepcions d' 'esport'.¹ Això es refereix, en primer lloc, als intents de definir l'esport, en segon lloc, a l'esforç per delimitar l'esport davant altres conceptes propers, i, en tercer lloc, a la qüestió d'una diferenciació interna de l'esport, com la que es produeix en els denominats "conceptes compostos per diverses paraules" entre altres, esport salut, esport d'alt rendiment, etc.

Són molts els especialistes que han intentat definir l'esport. McBride (1975; cfr. Lenk 1980, pàg. 42) fins i tot conclou: " (És) 'temps perdut' voler definir el concepte 'esport'. Això és (per la seva vaguetat i polisèmia) 'lògicament' "impossible". En termes similars s'expressa Meier (1981, pàg. 7975). De manera implícita les esmentades accepcions d'esport són definicions de la seva essència i per tant s'enquadren filosòficament com a ontològiques. S'estableixen formulacions del tipus 'esport purament autèntic', 'essencial' i 'nucli definitiu de significació' (p.ej. Hägele, 1982). Però referint-nos expressament a Wittgenstein "qualsevol definició essencial dels objectes de les Ciències de l'Esport [...] han de 'conjurar-se argumentativament com si fossin 'malefics'" (Drexel, 1995, pàg. 110)

Aquest article es fonamenta en una anàlisi empírica basada en la filosofia de Wittgenstein, amb el que s'intenta en primer lloc delimitar el concepte d'esport

davant d'altres conceptes col·laterals com feina, joc, art i cura de la salut. Un altre objectiu és descobrir de quina manera es plasma l'esport en el nostre temps, és a dir, fins a quin punt hem de partir de models esportius i quines conseqüències té això per al concepte d'esport.

Filosofia del llenguatge i evidència empírica

Com a model per a la transició de la Filosofia a l'anàlisi empírica serveix el model de prototips. Pot caracteritzar-se com a model d'integració de Filosofia del Llenguatge, Lingüística i Psicologia del Coneixement.

Referint-se expressament a la filosofia de Wittgenstein, el model de prototips descriu conceptes del llenguatge habitual i ordinari mitjançant els fenòmens de centralitat i vaguetat (Blutner, 1995). La *centralitat* apareix en instàncies centrals. Aquestes representen la categoria (per exemple, esport) com un tot. Dins dels límits de la categoria, els elements de la categoria (activitats esportives) són mostres 'pitjors' (menys típiques) o millors (més típiques) de les categories. Segons la *vaguetat* els conceptes tenen límits difuminats. La pertinença d'elements a categories es decideix mitjançant funcions graduades. Segons això els conceptes prototípics no es troben estrictament delimitats. No obstant això, se suposa "l'existència de certs usos nuclears correctes, constants durant determinats períodes de temps, existents amb continuïtat malgrat la inexactitud i la flexibilitat dels límits del concepte" (Lenk, 1980, pàg. 424). Es pot, doncs, suposar que dins de la categoria "esport" del llenguatge habitual existeixen reemplaçants més o menys típics (per exemple, boxa i handbol, per una part, i ballet, per l'altra) i característiques més o menys típiques (per exemple, moviment i rendiment davant descans) que s'apropen a les corresponents representacions.

La pertinença de representacions (activitats) a les categories es denomina *extensió*, l'assignació de característiques a categories *intensió*. El criteri per a la valoració de representacions és la tipicitat, per a les característiques la *Cue Validity* ('fiabilitat'). Així podríem suposar que l'handbol, per exemple dispo-

¹ Una extensa presentació i discussió sobre les diferents accepcions d'esport basades en diferents teories de Filosofia del Llenguatge es troba a Willimczik (2001).

sa d'un alt grau de tipicalitat, és a dir un alt grau de representació per a l'esport i que aquesta disciplina esportiva posseeix amb competició una característica amb gran estat intensional, és a dir una gran *Cue Validity* per a l'esport.

El concepte d'esport: una delimitació i diferenciació empírica

Plantejaments del problema (base teòrica)

Partint de la Filosofia del Llenguatge Ordinari i la seva correspondència empírica amb el model de prototips poden formular-se la següents preguntes de la investigació:²

1. És "esport" un concepte prototípic? i, com es delimita davant categories col·laterals com feina, art, joc i cura de la salut (problema de delimitació)?
2. Mostra el concepte esport una diferenciació interna i es justifica així la inclusió de models esportius (diferenciació interna), que són al seu torn prototípics? En aquest cas, cal preguntar també:
 - 2.1. En quin grau de proximitat o llunyania de parentiu (semblant de família) tenen els models entre si?
 - 2.2. Quin tipus de relació presenten els diferents models esportius amb el concepte general d'esport?
 - 2.3. Quin parentiu existeix entre els models esportius i les categories d'esport, feina, art, joc i cura de la salut?

Mètode d'anàlisi

Mostra aleatòria de persones

La composició de la mostra aleatòria de persones (32 dones, 38 homes) per a la primera qüestió plantejada es refereix a una mostra representativa de possibles activitats i interessos en el marc dels àmbits de la vida esport, feina, art, joc i cura de la salut. Aquestes persones tenien un grau de competència adequat respecte

a l'ús de la llengua. La mostra de la segona qüestió es va compondre de 119 persones (68 dones, 51 homes), actives pel que fa a l'esport, però en modalitats esportives molt diferents. També tenien un nivell de llenguatge apropiat.

Mostra aleatòria de característiques

Per a la primera pregunta es van establir paraules clau que actuaven com a estímuls per caracteritzar en el nivell extensional 40 activitats (veure *figura 2*) dels àmbits de l'esport, feina, joc, art i cura de la salut com a variables independents. Per obtenir una assignació –justificada empíricament– de les activitats o ocupacions a les categories es va realitzar una anàlisi de clúster mitjançant una composició *a priori* dels rangs independents. Les paraules clau (estímuls) per a la segona qüestió provenen tots de l'àmbit de l'esport (veure *figura 5*). Per a ambdues qüestions es va establir un índex de tipicalitat mitjançant una escala de set nivells.

La mostra dels atributs dependents es va compondre per a ambdues qüestions de 40 característiques intensionals (veure *figura 3*). Es va encomanar a les persones elegides valorar cada una de les activitats en relació amb les seves característiques intensionals mitjançant una escala de Likert de quatre nivells des de "totalment aplicable" fins a "no s'adequa en absolut".

Anàlisi estadística

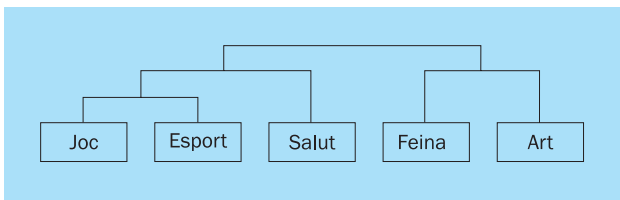
Per analitzar l'estructura d'un concepte en el marc del model de prototips i per tant de la semblança de família de les variants dels seus significats, s'aplica en primer lloc la *Cue-Validity* (CV) i en segon lloc la tipicalitat (T). La *Cue-validity* és una mesura de l'estat intensional de les característiques amb referència a un concepte. Es defineix de manera operacional en la investigació de prototips com el quocient entre la freqüència d'aparició d'una característica dins d'una categoria i la freqüència d'aparició d'aquesta característica en totes les categories (Rosch i Mervis, 1975) *Las Cue-Validities* (CV) admeten valors d'entre 0 i 1. La tipicalitat mesura l'estat extensional o el grau de representativitat d'una activitat del concepte corresponent. Es calcula mitjançant les mitjanes amb referència a les *Cue-Validities*.

² Un extens tractament de la pregunta 1 es troba a Haverkamp i Willimczik (2005) i de la 2 a Willimczik (2007). Una descripció detallada del mètode d'anàlisi emprada en la investigació en la qual es basa aquest article es troba en Haverkamp (2005), Haverkamp i Willimczik (2005) i Willimczik (2007).

Presentació dels resultats i interpretació

Independència i parentius d'esport - feina - joc - art - cura de la salut (Pregunta 1)

La *figura 1* presenta una visió general sobre el parentiu; és a dir, la semblança de família d'esport, feina, joc, art i cura de la salut. Sorgeix d'una anàlisi de clúster (conglomerats) Es mostra que en principi esport i joc d'una banda, així com feina i art, per una altra, disposen d'una estreta relació de parentiu. En el següent nivell més alt s'uneixen joc i esport

▲
Figura 1

Anàlisi jeràrquica de clúster per delimitar el concepte esport

amb cura de la salut, mentre que treball i art queden separats.

L'ordre de rangs de les tipicalitats de les activitats es troba a la *figura 2*, separat per a les categories esport, treball, joc, art i cura de la salut. A la *figura 3* es recullen aquells tres atributs que són especialment típics i aquells tres que són especialment atípics per a cada una de les categories. Això s'expressa a *Cue-Validities* altes o baixes.³ Aquesta caracterització, juntament amb la jerarquia de les tipicalitats de l'esport, fa suposar una concepció bàsica d'esport d'alt rendiment: l'esport d'alt rendiment es considera més aviat perillós, en algunes disciplines esportives agressiu, i existeix, entre altres motius, pel seu efecte en els mitjans. Les atribucions de diversió (CV = ,23; Rang 23) i voluntariat (CV = ,22; Rang 30) tenen una menor importància. Això és sorprenent pel fet que molts autors veuen en la característica voluntariat la relació entre esport i joc (veure per Grupe, 1982, pàg. 109; Kurz, 1986, pàg. 63). Crida l'atenció que en la categoria esport no es presentin atribucions amb *Cue-Validities* in-

Model esportiu	Activitats
Esport	Boxa, handbol, tennis..., (4,66) (4,09) (3,69)
	fotografia, pintura, poesia (0,82) (0,80) (0,71)
Feina	Paleta, professor, mestressa de casa (5,98) (5,40) (5,34)
	...billar, sauna, jugar a l'amagatall (2,43) (2,36) (2,34)
Art	Disseny, poesia, pintura,... (5,11) (4,45) (4,40)
	...handbol, sauna, ciclisme (1,26) (1,21) (10,75)..
Joc	Escacs, "Malefiz", Bridge,... (5,61) (5,60) (5,54)
	...conductor d'autobús, mestressa de casa, paleta (0,75) (0,40) (0,01)
Cura de la salut	Sauna, banys termals, entrenament autogen,... (5,91) (5,51) (5,34)
	professor, actor, dissenyador (0,91) (0,90) (0,87).

▲
Figura 2

Activitats especialment típiques i atípiques d'esport i les seves categories veïnes

³ Trobem una recopilació de les *Cue-Validities* per a totes les característiques de la categoria esport a Haverkamp i Willimczik (2005) i per a totes les categories a Haverkamp (2005).

Categoria	Característica	Cue-Validities
Esport	Competició	.44
	Perill per a la salut/risc de lesió	.39
	Agressivitat	.33

	Descans o regeneració	.16
	Productivitat	.15
	Vida quotidiana	.14
Feina	Vida quotidiana	.37
	Productivitat	.36
	Professió/Professionalitat	.32

	Benestar/millora de la salut	.07
	Temps lliure	.07
	Competició	.07
Art	Estètica o expressió/elegància	.40
	Moda	.35
	Creativitat/fantasia	.34

	Competició	.13
	Perill per a la salut/risc de lesió	.11
	Benestar/millora de la salut	.11
Joc	Sort/casualitat	.37
	Estratègia/tàctica	.31
	Sociabilitat	.31

	Professió/Professionalitat	.09
	Productivitat	.09
	Perill per a la salut/risc de lesió	.07
Cura de la salut	Benestar/millora de la salut	.47
	Descans/regeneració	.32
	Integritat (cos/esperit)	.29

	Sort/casualitat	.09
	Tensió	.08
	Espectacle/Públic	.07

▲
Figura 3

Activitats especialment típiques i atípiques d'esport i les seves categories veïnes

feriors a ,10. Esport aglutina pel que sembla, en major o menor mesura, molts aspectes i també característiques que són especialment típiques d'altres categories (feina, art, joc, cura de la salut).

L'esport i la resta de les categories donen suport a la tesi de la centralitat. Això es prova amb la distribució de les *Cue-Validities* i les tipicitats: Les seves dispersions mostren per a totes les categories una graduació descendent de característiques més aviat típiques a característiques o activitats atípiques. Les cinc categories esport, feina, art, joc i cura de la salut poden, per tant, caracteritzar-se mitjançant atribucions especialment típiques o atípiques, però no és possible establir límits clars entre les atribucions necessàries i les no necessàries en el sentit de la Filosofia del Llençatge Ideal.

La tesi de la vaguetat de les categories esport, feina, joc, art i cura de la salut se sosté en el fet que entre totes les categories pot verificar-se un trànsit. Hi ha característiques o activitats que presenten valors similars per a la *Cue-Validity* o la tipicitat en dues categories. Una característica o una activitat pot ser, per tant, igualment típica per a dues categories. Aquestes característiques o activitats transmeten així la similitud intensional o extensional entre les categories en esport, feina, joc, art i cura de la salut. Si ens basem en una $CV = ,25$ per a aquestes transicions intensionals, resulta que:

- Esport i feina estan emparentats a través de les característiques de perill per a la salut/risc de lesió, (pressió de) rendiment i estrès,
- Esport i joc estan emparentats a través de les característiques competició, estratègia/tàctica, tensió i regles,
- Esport i art estan emparentats a través de les característiques espectacle/públic, estètica o expressió/elegància i reconeixement, i
- Esport i cura de la salut estan emparentats a través de la característica integritat (cos/esperit).

Integritat i parentiu dels models esportius?

(Pregunta 2)

De "Clústers" a "models esportius"

La *figura 4* mostra el resultat de l'anàlisi jeràrquica de clústers de les activitats esportives. La suma dels errors al quadrat sobre el nombre de grups mostra una solució de 4 o 6 clústers. Basant-se en els plantejaments

de plausibilitat, es va escollir l'agrupació de 6 clústers, agrupant els dos clústers que es troben a l'esquerra en la figura. Els clústers es classifiquen després des d'activitat esportiva molt típica fins a molt atípica en els 6 clústers, com es recull a la *figura 5*.

A la *figura 6* es presenten, en primer lloc, per a cada un dels grups les característiques que revelen els tres valors CV més alts i els tres valors CV més baixos. Les *Cue-Validities* (valors CV) de les 40 característiques intensionals, calculades separatament per als sis conglomerats, es dispersen entre un valor mínim de ,07 i un valor màxim de ,37. Són molt diferents dependent del grup.

Els resultats de les tipicitats i característiques (veure *figura 5* i *figura 6*) ens permeten proporcionar un contingut als 6 clústers o grups o models esportius (fins ara només formals), de la manera següent:

El *Grup 1* pot qualificar-se –com es proposa també en la literatura especialitzada– com a *esport professional d' (alt) rendiment*. Les activitats típiques: boxa, automobilisme, hoquei sobre gel i, també, els grans jocs esportius contenen com a característiques intensionals l'agressió, els perills per a la salut/riscs de lesió i l'estrès alhora que tàctica i competició, típiques d'uns esports extraordinàriament eficaços en els mitjans de difusió.

El *Grup 2* representa *l'esport tradicional*. Conforma "el centre neuràlgic tradicional de l'esport" (Kurz, 1986, pàg. 55). Es defineix per característiques com competència i rendiment, però també per esperit d'equip i solidaritat. Amb les seves característiques atípiques, com descans i regeneració, es delimita molt clarament d'allò que es denomina "esport no esportiu" (Heinemann, 1989). Les representacions típiques es corresponen àmpliament amb les del Grup 1. A diferència de l'esport professional d'alt rendiment, podríem caracteritzar aquest grup com a esport de rendiment intrínsecament determinat. Pot considerar-se al Grup 2 (esport tradicional) com a pol oposat del Grup 6 (esport de la salut).

El *Grup 3* representa un model amb altres centres de prioritat que el Grup 1. La seva denominació *d'aficions properes a l'esport* prové d'activitats que requereixen molt poc moviment físic –com els escacs i la cacera– i que tenen més relació amb la relaxació, fins i tot amb l'avorrimet. S'afegeix a això un component lúdic.

Són característiques centrals intensionals del *Grup 4* l'estètica i l'elegància, que trobem entre altres en el ballet i la dansa del ventre i que comporten un "plaer estètic de l'espectador" (Welsch, 1999, pàg. 148 i pàg. 158). Descriuen aquest grup termes com *Esport artístic d'exhibició* o –anàlogament a la presentació d'una obra d'art (Kurz, 1986, pàg. 48; Welsch 1999, pp. 153 i ss)– *Esport d'exhibició*.

A les típiques activitats del *Grup 5*, submarinisme, snowboard, li corresponen característiques com aventura

i risc o vivència, així com varietat i també risc de lesió. Podem denominar al Grup com *Esport de vivència*.

Coïncidint de ple amb la literatura sobre el tema, la denominació Esport de salut s'adequa totalment al Grup 6. Defensen aquesta tesi tant les activitats típiques ioga, senderisme i gimnàstica per a l'esquena, com també les característiques típiques de benestar/cura de la salut, descans/regeneració i quotidianitat i, al seu torn, característiques molt atípiques com són espectacle/públic i competició.

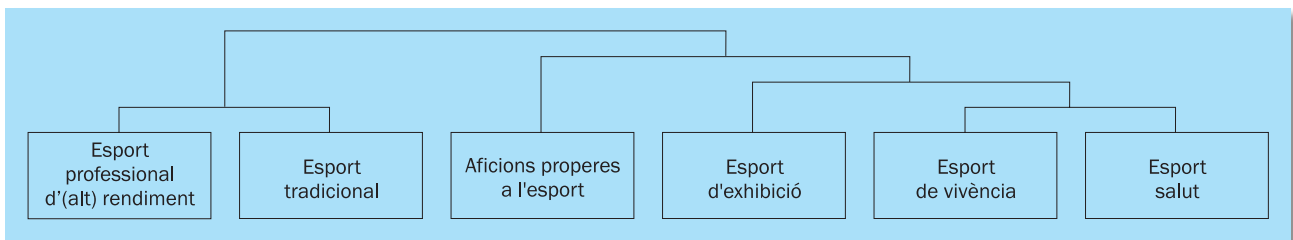

Figura 4

Anàlisi jeràrquica de clúster per a la diferenciació interna de l'esport

Model esportiu	Activitats
Esport professional d'alt rendiment (Grup 1)	Boxa, automobilisme, hoquei sobre gel, ... (6,00) (5,83) (5,67) ...Escola per a la cura de l'esquena, senderisme, ioga (0,61) (0,31) (0,00)
Esport tradicional (Grup 2)	hoquei sobre gel, boxa, handbol, ... (3,76) (3,72) (3,64) ...ioga, dansa del ventre, pesca (2,43) (2,36) (2,34)
Aficions properes a l'esport (Grup 3)	Pesca, escacs, cacera,... (4,84) (3,97) (3,86) ...patinatge sobre gel, ballet, acrobàcia (1,80) (1,74) (1,51)..
Esport d'exhibició (Grup 4)	Dansa del ventre, ballet, malabarisme, ... (4,79) (4,73) (4,50) ...esquaix, pesca, cacera (2,43) (2,14) (1,89)
Esport de vivència (Grup 5)	Escalada, busseig, snowboard,... (4,09) (4,07) (3,85) ... hoquei sobre gel, "Cheerleading", futbol (2,92) (2,90) (2,90).
Esport per a la salut (Grup 6)	loga, senderisme, Escola per a la cura de l'esquena... (5,44) (5,42) (5,34) ... hoquei sobre gel, boxa, automobilisme (0,76) (0,47) (0,39)....

Figura 5

Activitats especialment típiques i atípiques d'esport

Model esportiu	Característiques	Cue-Validities
Esport professional d'alt rendiment (Grup 1)	Agressivitat	.37
	Perill per a la salut/risc de lesió	.28
	Estrès	.27
	–	
	–	
	Estètica o expressió/elegància	.09
	Benestar/millora de la salut	.08
	Descans/regeneració	.07
Esport tradicional (Grup 2)	Competició	.23
	(Pressió de) rendiment	.21
	(Esperit d') equip/Solidaritat	.20
	–	
	–	
	Creativitat/fantasia	.15
	Moda	.15
	Descans/regeneració	.15
Aficions properes a l'esport (Grup 3)	Sort/casualitat	.25
	Avorriment/monotonia	.23
	Descans/regeneració	.23
	–	
	–	
	Rendiment físic	.09
	Espectacle/públic	.09
	Perill per a la salut/risc de lesió	.08
Esport d'exhibició (Grup 4)	Estètica o expressió/elegància	.30
	Creativitat/fantasia	.28
	Espectacle/públic	.27
	–	
	–	
	Vida quotidiana	.13
	Estratègia/tàctica	.11
	Agressivitat	.09
Esport de vivència (Grup 5)	Aventura/risc o vivència	.27
	Canvi	.21
	Perill per a la salut/risc de lesió	.21
	–	
	–	
	(Pressió de) rendiment	.14
	Avorriment/monotonia	.13
	Espectacle/públic	.13
Esport per a la salut (Grup 6)	Benestar/millora de la salut	.30
	Descans/regeneració	.24
	Vida quotidiana	.23
	–	
	–	
	Tensió	.07
	Espectacle/públic	.07
	Competició	.07

Figura 6

Activitats especialment típiques i atípiques d'esport i les seves categories afins

Un esport o (únicament) models d'esport?

A la pregunta de la relació dels models esportius entre si i, per tant, d'un parentiu dels models esportius (pregunta 2.1) les dades donen una resposta clara. Existeix una correlació positiva de molt alt grau ($r = ,91$) entre l'esport professional d'alt rendiment (Grup 1) i l'esport tradicional (2), i les correlacions de l'esport professional d'alt rendiment i l'esport per a la salut (6) són altament negatives amb $r = -,96$ i amb les aficions properes a l'esport (3) amb $r = -50$. Paral·lelament a l'estreta relació entre l'esport tradicional i l'esport d'alt rendiment existeix també una forta correlació negativa de l'esport tradicional i l'esport per a la salut ($r = -,83$) i també amb les aficions properes a l'esport ($r = -,61$). Totalment positiva és la relació entre les aficions properes a l'esport i l'esport per a la salut ($r = -,49$), però no amb l'esport d'exhibició ($r = -,46$). Una relació relativament neutral entre si i amb la resta dels models esportius es troba entre l'esport de vivència d'una banda i l'esport d'exhibició per una altra.

Tenint en compte els resultats sobre el parentiu dels models esportius, podria considerar-se també raonable pel que fa al contingut l'existència de cinc models esportius. S'unirien, llavors, els models 1 i 2, que es diferencia en principi pel tret de la professionalitat, en un únic model esportiu de rendiment tal com s'ha desenvolupat històricament. Això es correspon amb la unió dels dos clústers superiors de l'anàlisi (veure figura 4). Però, contràriament, no sembla justificable unir les aficions properes a l'esport (Grup 3) i l'esport per a la salut (Grup 6), encara que existeixi un alt grau de correlació entre les seves tipicitats. Contra la unió es troba també, a més de les precisions de contingut, el resultat de l'anàlisi clúster, segons la qual les activitats de cada un d'ells disten molt entre si. Des del punt de vista històric, la diferenciació interna de l'esport fa suposar, que d'un concepte tradicional d'esport, que encara es manté en el llenguatge quotidià, s'han format cinc models esportius amb característiques i activitats típiques.

Parentius dels models esportius amb esport, feina, joc, art i cura de la salut (Preguntes 2.2 i 2.3)

La resposta a la pregunta 2.2 sobre la relació dels diferents models esportius amb el concepte general esport, rau en el fet que encara avui dia l'"esport" s'as-

socia clarament a l'esport tradicional amb les característiques de competició, rendiment i esperit d'equip ($r = ,57$) i no precisament amb les aficions properes a l'esport com pesca, escacs i cacera que es consideren que són tanmateix activitats contràries ($r = -,56$). D'una forma menys marcada això és vàlid també per a l'esport d'exhibició com la dansa del ventre, ballet i malabarismes ($r = -,40$). L'esport per a la salut i l'esport de vivència semblen haver-se separat amb les seves activitats i característiques ja àmpliament de l'esport ($r = n.s.$).

Ja que esport com a concepte de la semblança de família és relativament heterogeni i que també (!) està justificat parlar de models d'esport, es pot preguntar, quina relació de parentiu pot existir entre els models esportius, d'una banda, i les categories feina, joc, art i cura de la salut per una altra. Els resultats mostren, de manera vistosa, uns graus de parentiu clarament diferents entre els diversos models esportius i les categories col·laterals de l'esport; és a dir, feina, joc, art i cura de la salut. Amb la feina existeix un estret parentiu únicament amb l'esport professional d'alt rendiment, amb el joc l'esport tradicional, amb la cura de la salut -lògicament- l'esport per a la salut i l'art amb l'esport d'exhibició. Es rebaten d'aquesta manera les discussions de fins a quin punt l'esport modern, per exemple, presenta estructures similars a les del món del treball.

Discussió

Els resultats empírics sobre la delimitació i la diferenciació interna ratifiquen la teoria d'esport com un concepte de la semblança de família en el sentit expressat per Wittgenstein i la seva operacionalització en el model de prototips (Drexel, 2003; Digel, 1995, pàg. 10; Drexel, 1995, pàg. 109; Fogelin, 1972, pàg. 59; Lenk, 1980, pàg. 425; Willimczick, 2001, pp. 104 i ss.; Zeigler, 1979, pàg. 171; 1980, p. 409).

Sobre la delimitació d'esport es pot afirmar a tall de resum que les cinc categories s'estructuren prototípicament (centralitat) i són estàticament vagues, encara que en diferents nivells. En comparació amb les categories feina, joc, art i cura de la salut, l'esport mostra relacions de parentiu més marcades i major vaguetat. Es col·loquen en el centre de les activitats esportives les modalitats esportives professionals o tradicionals. Aquest acostament concedeix a l'esport una connotació marcada que el col·loca en estreta relació amb l'esport tradicional i fins i tot amb l'esport professional d'alt rendiment.

Altres formes de l'activitat esportiva –com l'esport de temps lliure– es troben, dins d'aquesta perspectiva àmplia, més aviat en els marges exteriors de l'esport, de manera que no aporten res essencial a la constitució del seu àmbit de significat.

Es confirma per a la diferenciació interna de l'esport la “coexistència de diferents models esportius” (Rittner, 1984). No obstant això, els models empírics obtinguts mitjançant el model de prototips només coincideixen molt sumàriament amb els plantejaments desenvolupats teòricament per exemple per Digel (1984) o Heinemann (1986; 1989; 1998). Digel defineix cinc models esportius: partint de l'esport de rendiment tradicional, “centrat en valors com competició, rendiment, victòria o derrota”, s'han desenvolupat “models esportius comercials”, el circ i l'esport dels mitjans de comunicació” així com models d’“esport de temps lliure”, d’“esport alternatiu” i d’“esport instrumental”. D'aquests cinc models reapareixen clarament l'esport tradicional de rendiment (l'existència actual del qual no és únicament històrica) i l'esport comercial, mentre que els models restants no es tornen a trobar en la diferenciació de Digel. En la seva forma general això també és aplicable a l'esport instrumental, per al qual només és rellevant l'especificació de salut en el llenguatge quotidià.

Heinemann (1986) preveu que el desenvolupament futur de l'esport girarà entorn de tres pols, que es poden denominar com “esport expressiu de temps lliure”, “esport comercial de rendiment” i “esport instrumental”. En una publicació posterior inclou (Heinemann, 1998) al costat de l'esport tradicional de competició l'esport professional d'exhibició, el model d'esport expressiu, el model d'esport funcionalista i les cultures de joc tradicionals. Però aquesta diferenciació només coincideix vagament amb els models deduïts amb fonament empíric. Únicament es refereix a l'esport tradicional de competició i a l'esport professional d'exhibició.

L'enorme heterogeneïtat dels models esportius i les molt condicionades possibilitats de substitució dels models dins d'un concepte general d'esport fan comprensible la posició d'aquelles persones que en els seus discursos (i en els seus treballs) no es dirigeixen a l'esport en general, sinó a models esportius. Això és d'aplicació, per exemple, als qui exerceixen la teràpia esportiva a les clíniques quan al·ludeixen que no ofereixen programes d'esport, sinó preferentment programes de moviment. Els seus intents de motivar els seus pacients

serien infructuosos –com es demostra constantment a la pràctica– si parlessin d'esport, el qual s'associa en el seu ús quotidià amb l'esport tradicional i l'esport professional d'alt rendiment. No obstant això, a una anàlisi de significat d'aquest tipus s'hi oposen, a més dels coneixements teòrics, també arguments políticoesportius i teòricoorganitzatius: no suposaria cap benefici per als objectius dels qui advoquen pels sis models esportius, si per exemple, la Confederació Olímpica Alemanya de l'Esport (Deutsche Olympische Sportbund) deixés de defensar el seu objectiu de representar la ‘totalitat’ de l'esport. Tampoc per a l'àmbit acadèmic no sembla desitjable abandonar la cobertura de les Ciències de l'Esport com a totalitat a favor de ciències referides als models esportius (i la seva integració en altres ciències).

Des del punt de vista metodològic la investigació realitzada es planteja la qüestió clau de si és justificable, o fins i tot admissible, el fet d'associar la diferenciació interna de l'esport basada en el model de prototips al concepte de semblança de família de Wittgenstein. No s'haurien de plantejar crítiques metodològiques a l'ús del model de prototips per a l'anàlisi empírica: com a model integratiu de la Filosofia del Llenguatge, la Lingüística i la Psicologia del Coneixement es basa en un paradigma científic-experiencial creat per a anàlisis empíriques d'aquest tipus i que s'ha utilitzat, entre d'altres, per a l'esport (!) (Rosch, 1975; Eckes, 1985).

La qüestió de fins a quin punt és admissible utilitzar el plantejament filosòfic de Wittgenstein com a punt de partida o base d'anàlisis empíriques es discuteix amb molta controvèrsia. Els incommensurabilistes més estrictes negaran vehementment aquesta possibilitat mentre que d'altres l'acceptaran.

Segons Kuhn (1974, pàg. 1981) la incommensurabilitat es refereix a la incompatibilitat de diferents paradigmes. Per dilucidar el problema acudeix a l'analogia amb les llengües: és vàlid per a les diferents teories igual com per als diferents idiomes, el fet que encara que sigui possible comunicar-se, és necessari admetre la pèrdua de matisos i significats (per a major detall veure Willimczik, 2005). De la mateixa manera, per a l'anàlisi del concepte de l'esport es pot suposar que les llengües de Wittgenstein i de l'empirisme són sens dubte commensurables, encara que amb una pèrdua de significació.

No podria existir un judici de justificació més definitiva, metateòrica sobre la (in-) commensurabilitat (Dre-

xel, 2006). Davant d'aquest rerefons sembla útil –des del punt de vista pragmàtic– la diferenciació d'Overton. Aquest distingeix un vessant estricte i una forma laxa de la incommensurabilitat. Segons el vessant estricte totes les característiques del llenguatge d'observació són determinades paradigmàticament i són per tant incommensurables. “Si aquest fos el cas, seria impossible la comunicació” (1984, pàg. 222). El vessant lax de la incommensurabilitat, al contrari, admet sens dubte l'entèniment entre paradigmes (“en un llenguatge més marcadament neutral”) (Overton, 1984, pàg. 233).

De la mateixa manera, des de la perspectiva tant del mètode com del contingut es pot plantejar la pregunta de fins a quin punt el llenguatge quotidià dels qui practiquen esport és adequat de manera general per emetre missatges sobre aspectes específics de l'esport i dels diferents models esportius. Aquest procediment obeeix, d'una banda, tant al plantejament de Wittgenstein com al model de prototips, d'altra banda, cal reconèixer que qui formen part dels diferents models esportius disposen de coneixements i experiències molt específiques i que, per tant, tenen una visió específica d'“el seu model esportiu” que no coneixen els qui practiquen altres esports. Vogel (2006) ha indagat en la qüestió de com els qui representen un model esportiu concret veuen el “seu” esport. Va enquestar a $n=285$ (117 dones, 166 homes) que representen aquelles disciplines esportives que es consideren típiques per a cada un dels models esportius (veure Figura 5). Després va efectuar una comparació d'aquesta perspectiva de les persones especialitzades (visió interna) amb la perspectiva dels qui practiquen esport en general (visió externa) tal com també s'ha plantejat en aquesta investigació. Segons això ha resultat que els qui practiquen esport professional d'alt rendiment no consideren en absolut el seu esport (com s'ha indicat anteriorment) primari per agressivitat, estrès ni tampoc no pensen que estigui determinat per la professió / la professionalització (!). Només els qui practiquen l'esport de l'automobilisme reconeixen com a significatiu el perill per a la salut/el risc de lesió. Els qui practiquen esports professionals d'alt rendiment caracteritzen molt més la seva activitat per peculiaritats com la capacitat física, l'esforç, la disciplina i el repte. Des del punt de vista intern i extern reben la mateixa classificació, al contrari, característiques com la competitivitat, la tensió/la tàctica. Finalment, per a la resta dels models esportius són molt similars les caracteritzacions externes i les internes (Willimczik, 2007).

Referències bibliogràfiques

- Blutner, R. (1995). Prototypen und Kognitive Semantik. A G. Harras (ed.), *Die Ordnung der Wörter. Kognitive und lexikalische Strukturen* (pp. 227-270). Berlin: de Gruyter.
- Breivik, G. (1990). “Dyp Lek” et filosofisk helhetssyn på idrett. A G. Breivik (ed.), *Filosofi, sosiologi og andre samfunnsvitenskapelige emner: grunnfag i idrett - NIH 1989* (P. 1-9). Oslo: o. A.
- Diem, C. (1960). *Wesen und Lehre des Sports und der Leibeserziehung*. Berlin: Weidmann.
- Digel, H. (1984). Gesellschaftliche Entwicklung und der Auftrag des Sportvereins. A Der Kultusminister des Landes Nordrhein-Westfalen (Ed.), *Materialien zum Sport in Nordrhein-Westfalen. Heft 9: Sportentwicklung – Einflüsse und Rahmenbedingungen – Eine Expertenbefragung* (S. 52-65). Köln: Greven.
- Digel, H. (1995). Was ist der Gegenstand der Sportwissenschaft? A H. Digel (ed.), *Sportwissenschaft heute: Eine Gegenstandsbestimmung* (P. 1-18). Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Drexel, G. (1995). Zur Paradigmenabhängigkeit des Erkennens, Bestimmens und Verstehens der Gegenstände der Sportwissenschaft. A H. Digel (ed.), *Sportwissenschaft heute: Eine Gegenstandsbestimmung* (P. 99-134). Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- (2003). “Denk darüber nach, was der Sport ‘ist!’ i: “Schau die Vorgänge an, die wir ‘Sport’ nennen!” – Wider den Einheitlichkeits-Mythos und den Essentialismus in der Sportwissenschaft. A I. Bach y H. Siekmann (ed.), *Bewegung im Dialog* (pp. 189-205). Hamburg: Czwalina.
- Eckes, T. (1985). Zur internen Struktur semantischer Kategorien: Typikalitätsnormen auf der Basis von Ratings. *Sprache & Kognition*, 4, 192-202.
- Fogelin, R. J. (1972). Sport: The Diversity of the Concept. A E. W. Gerber (ed.), *Sport and the Body* (pp. 58-61). Philadelphia: Lea & Febinger.
- Grube, O. (1982). *Bewegung, Spiel und Leistung im Sport*. Schorndorf: Hofmann.
- Haverkamp, N. (2005). *Typisch Sport? – Der Begriff Sport im Lichte des Prototypenmodells*. Köln: Strauß.
- Haverkamp, N. i Willimczik, K. (2005). Vom Wesen zum Nicht-Wesen des Sports. Sport als ontologische Kategorie und als kognitives Konzept. *Sportwissenschaft*, 35 (7), 271-290.
- Heinemann, K. (1986). Zum Problem der Einheit des Sports und des Verlusts seiner Autonomie. A Deutscher Sportbund (ed.), *Die Zukunft des Sports. Materialien zum Kongreß Menschen im Sport 2000* (pp. 112-128). Schorndorf: Hofmann.
- Heinemann, K. (1989) Der “Nicht-sportliche “ Sport. A Heinemann, K. i K. Dietrich (Ed.) *Der nichtsportliche Sport. Beiträge zum Wandel im Sport* (pp. 11-28). Schorndorf: Hofmann.
- (1998). *Einführung in die Soziologie des Sports* (4. ed.). Schorndorf: Hofmann.
- Kuhn, T. S. (1974). Bemerkungen zu meinen Kritikern. A I. Lakatos i A. Musgrave (ed.), *Kritik und Erkenntnisfortschritt* (pp. 223-269). Braunschweig: Vieweg.
- (1981). *Die Struktur wissenschaftlicher Revolution* (5. Ed.). Frankfurt/Main: Suhrkamp.
- Kurz, D. (1986). Vom Sinn des Sports. A Deutscher Sportbund (ed.), *Die Zukunft des Sports. Materialien zum Kongreß Menschen im Sport 2000* (pp. 44-68). Schorndorf: Hofmann.
- Lenk, H. (1980). Auf dem Wege zu einer analytischen Sportphilosophie. *Sportwissenschaft*, 10 (4), 417-436.
- Loy, J. W. (1968). The nature of sport: A definitional effort. *Quest*, 89 (29), 56-71.
- Meier, K. V. (1981). On the Inadequacies of Sociological Definitions

- of Sport. *International Review of Sport Sociology*, 16 (2), 79-102.
- Overton, W. F. (1984). World views and their influence on psychological theory and research: Kuhn – Lakatos – Laudan. A H. W. Reese (ed.), *Advances in child development and behaviour* (pp. 151-226). Orlando, FL: Academic Press.
- Rittner, V. (1984). Die Individualisierung des Sportlerlebens. *Olympische Jugend* 4-7.
- Rosch, E. (1975). Cognitive Representations of Semantic Categories. *Journal of Experimental Psychology: General*, 104 (3), 192-233.
- Rosch, E. i Mervis, C. B. (1975). Family Resemblances: Studies in the Internal Structure of Categories. *Cognitive Psychology*, 7 (4), 573-605.
- Vogel, E. (2006). *Zur ökologischen Validität von Sportmodellen – eine empirische Untersuchung*. Tesis doctoral no publicada, Universität Bielefeld.
- Welsch, W. (1999). Sport: ästhetisch betrachtet – oder gar als Kunst? En Deutsches Olympisches Institut (ed.), *Jahrbuch 1998* (P. 143-164). St. Augustin: Academia.
- Willimczik, K. (2001). *Sportwissenschaft interdisziplinär. Tomo 1: Geschichte, Struktur und Gegenstand der Sportwissenschaft*. Hamburg: Czwalina.
- (2003). *Sportwissenschaft interdisziplinär. Tomo 2. Forschungsprogramme und Theorienbildung in der Sportwissenschaft*. Hamburg: Czwalina.
- (2007). Die Vielfalt des Sports. Kognitive Konzepte der Gegenwart zur Binnendifferenzierung des Sports. *Sportwissenschaft*, 37 (1), 19-37.
- Wittgenstein, L. (1969). *Philosophische Untersuchungen. Schriften* Tomo 1. Frankfurt/Main: Suhrkamp.
- Zeigler, E. F. (1979). Eine Analyse der These, daß “Physical Education“ zu einem Begriff der “Familienähnlichkeit“ geworden ist. A K. Willimczik (ed.), *Wissenschaftstheoretische Beiträge zur Sportwissenschaft* (pp. 158-173). Schorndorf: Hofmann.
- Zeigler, E. F. (1980). A Systems Approach to the Development and Use of Theory and Research in Sport and Physical Education. *Sportwissenschaft*, 10 (4), 404-416.